Tiggare

Lösdrivare

Luffare

Resande folk

Fattiga

I 1642 års tiggareordning slogs fast att ansvaret för de fattiga i första hand låg på de anhöriga och i andra hand på den egna församlingen, som borde uppföra sjukstuga och fattigstuga för gamla och sjuka samt barnhus för de föräldralösa.

Tiggeri var i Sverige länge en laglig metod för fattigunderstöd. Det begränsades först genom att man tillät det endast inom vissa områden och för personer som hade tiggarpass. Genom tiggarstadgan av 21 oktober 1698 förbjöds det helt utanför hemsocknen; men först genom 1847 års fattigvårdförordning blev det lagligen avskaffat även inom hemsocknen och därefter var det förbjudet. Tiggare som ansågs arbetsförmögna straffades med tvångsarbete och sattes på fästning och spinnhus. Fattighjon som ansågs arbetsoförmögna fick istället gå rotegång, det vill säga bo omväxlande i olika gårdar inom roten, eller bo på fattighus.

Bettleriföreskrifter fanns i 1871 års fattigvårdförordning och återfanns senare i övergångsbestämmels erna till 1918 års fattigvårdslag. Det förväntades att polismyndigheten och de kommunala myndigheterna arbetade för att hindra och hämma tiggeri. För tillsynen över bettlare anställde fattigvårdsstyrelserna (jfr socialnämnd) särskilda tillsyningsmän.

Bettlande barn, som inte fyllt 16 år, eller var vanvårdat, skulle vid behov anmälas till barnavårdsnämnd; i annat fall fick fattigvårdsstyrelsen handla som de ansåg bäst. Hade den, som hade vård om sådant barn, gett uppdrag åt eller tillåtelse till tiggandet, skulle denne i sin tur behandlas som lösdrivare. Bettlare över 16 år, som inte var så fattiga, att de borde erhålla fattigvård, anhölls och behandlades som lösdrivare.

I Sverige var det länge ett brott att inte ha ordnad försörjning. Lagstiftningen för försvarlösa personer infördes på 1500-talet. Till försvarslösa personer räknades från 1805 också tjänstehjon som blivit avskedade under tjänsteåret för att husbonden hade avlidit eller sålt/förlorat sitt hemman eller flyttat bort.

Med 1885 års lösdriverilag skedde en avkriminalisering, och lösdrivare kunde i stället dömas till tvångsarbete, vilket samhället nu betraktade som en behandlingsinsats och inte ett straff.

Efter att sociala skyddsnät hade byggts upp vid mitten av 1900-talet och förmögenhetsskillnader minskade, minskade tiggeriet. Lösdriverilagen avskaffades 1964, eftersom behovet att tigga ansågs undanröjt och lagen därför var obehövlig. Lagen ersattes istället med en lag om "samhällsfarlig asocialitet", vilken sällan har tillämpats och avskaffades 1981.

Det är inte förbjudet med tiggeri i Sverige så länge det inte är tvingande (det vill säga människohandel) eller påstridigt (det vill säga ofredande). Det finns ingen lag som uttryckligen förbjuder barn att tigga, men det finns andra lagar som delvis kan användas om föräldraansvar för barn (socialtjänstlagen), skollagen (skolplikt), arbetsmiljölagen (som sätter åldersgräns på arbete), olaga tvång med mera.

Enligt 1885 års lag innebar lösdriveri "underlåtenhet att ärligen försörja sig" även innefattade de som "stryker kring landet". En lösdrivare var "person som icke har fast bostad, fast anställning, medel till sitt uppehälle och som flyttar från ort till ort, försörjande sig med tillfälligt arbete, tiggeri och dylikt, landstrykare, vagabond, luffare". Utöver typen av försörjning var kringstrykandet centralt och innefattade att föra "ett sådant levnadssätt att våda därav uppstår för allmän säkerhet, ordning och sedlighet" samt innefattade även prostituerade.

Lösdrivare kunde enligt 1885 års lag dömas till tvångsarbete; i äldre tider var det vanligt att de tvångsutskrevs till militären. De mest kända tvångsarbetsanstalterna var Anstalten Svartsjö för män, och Landskrona citadell för kvinnor. Under senare tid sändes inte barn, arbetsoföra åldringar, handikappade eller sinnessjuka lösdrivare till tvångsarbetsanstalterna, utan överlämnades i stället till länsstyrelsen för omhändertagande.

Efter att 1913 års alkoholistlag införts minskade antalet personer som dömdes till tvångsarbete enligt lösdriverilagen kraftigt. Lösdrivarlagen ersattes 1965 med en lag om "samhällsfarlig asocialitet", vilken dock sällan kom att tillämpas och avskaffades 1981.

Lösdriveri finns inte längre som begrepp i svensk lag, men ordningslagen reglerar vad som är tillåtet på allmän plats. Det är kommunen som bestämmer vilka regler som gäller. Exempel på vanligt förbud är att dricka alkohol på allmän plats.

En luffare är en hemlös, kringvandrande person (jämför vagabond). Istället för att ha en fast bostad färdas den omkring, försörjer sig genom tillfälligt arbete på platsen och sedan reser vidare. Begreppet avser främst en vandrande manlig person under 1800- och början av 1900-talet.
I Sverige gick luffarna ofta bestämda rutter till vänligare människor inom en socken. För att kunna bege sig utanför socknen krävdes fram till 1860 ett inrikespass. Även i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet kunde luffare som under längre tid drev omkring på allmän plats gripas av polisen för lösdriveri, och dömas till böter eller fängelse. Luffarriksdagen i Hallsberg i mars 1921 var ett försök att organisera sig, precis som arbetarorganisationerna redan tidigare gjort. Lösdriverilagen var i kraft från 1885, och avskaffades helt 1965.

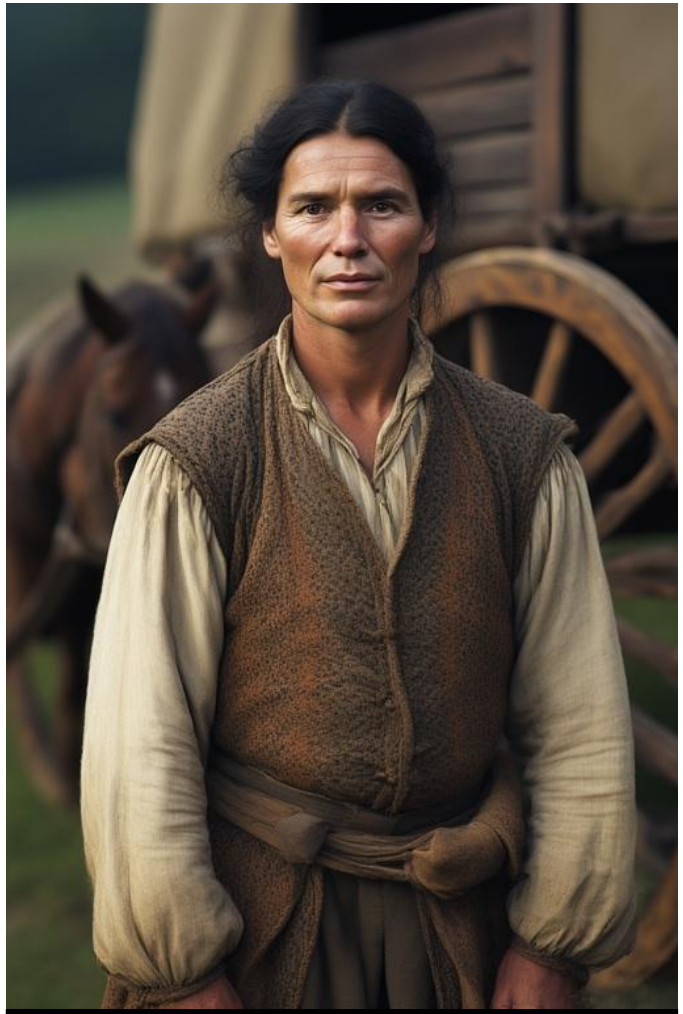

Resande folk 1750
AI tjänst

Ett resandefolk är någon av de etniska eller socioekonomiska grupper som huvudsakligen lever som nomader i Europa, parallellt med det moderna samhället. De är av olika ursprung, och talar i vissa fall egna folkspråk, eller dialekter och sociolekter av europeiska folkspråk. Många av Europas resandefolk tillhör delvis de romska grupperna rent kulturellt och historiskt. Europarådet använder begreppet Roma and Travellers.

Resandefolket, tidigare kallare tattare, är ett skandinaviskt resandefolk som genom historien har talat en dialekt av romani, som är ett romskt språk. De finns i Norge och Sverige. Resandefolket själva anser att de tillhör "den första vandringens folk" till skillnad mot de andra senarekomna romska grupperna (1800- och 1900-tal). Det första omnämnandet av resande i Sverige kommer från Stockholms tänkebok 1512 då en greve Antonius med följe anlände till staden. Andra resandefolk är jeniska resande, och paveefolket från Irland.

Bestämmelser om ”Zigeuner eller Tattare” 1642
I texten används orden zigenare och tattare. Idag är det rasistiska och nedsättande uttryck och vi använder istället ordet romer. Landshövdingar, häradsfogdar och deras underhuggare runt om i riket ges i stadgan mandat att ”at taga them wijdh huffwudet”, d.v.s. sätta dem i fängsligt förvar. ”Zigeuner” som stjäl eller gör sig skyldig till någon annan ”otilbörligh Act” ska utan rättegång avrättas. Myndigheternas mål är att få folkgruppen helt ”dreffne uthur Rijket”.

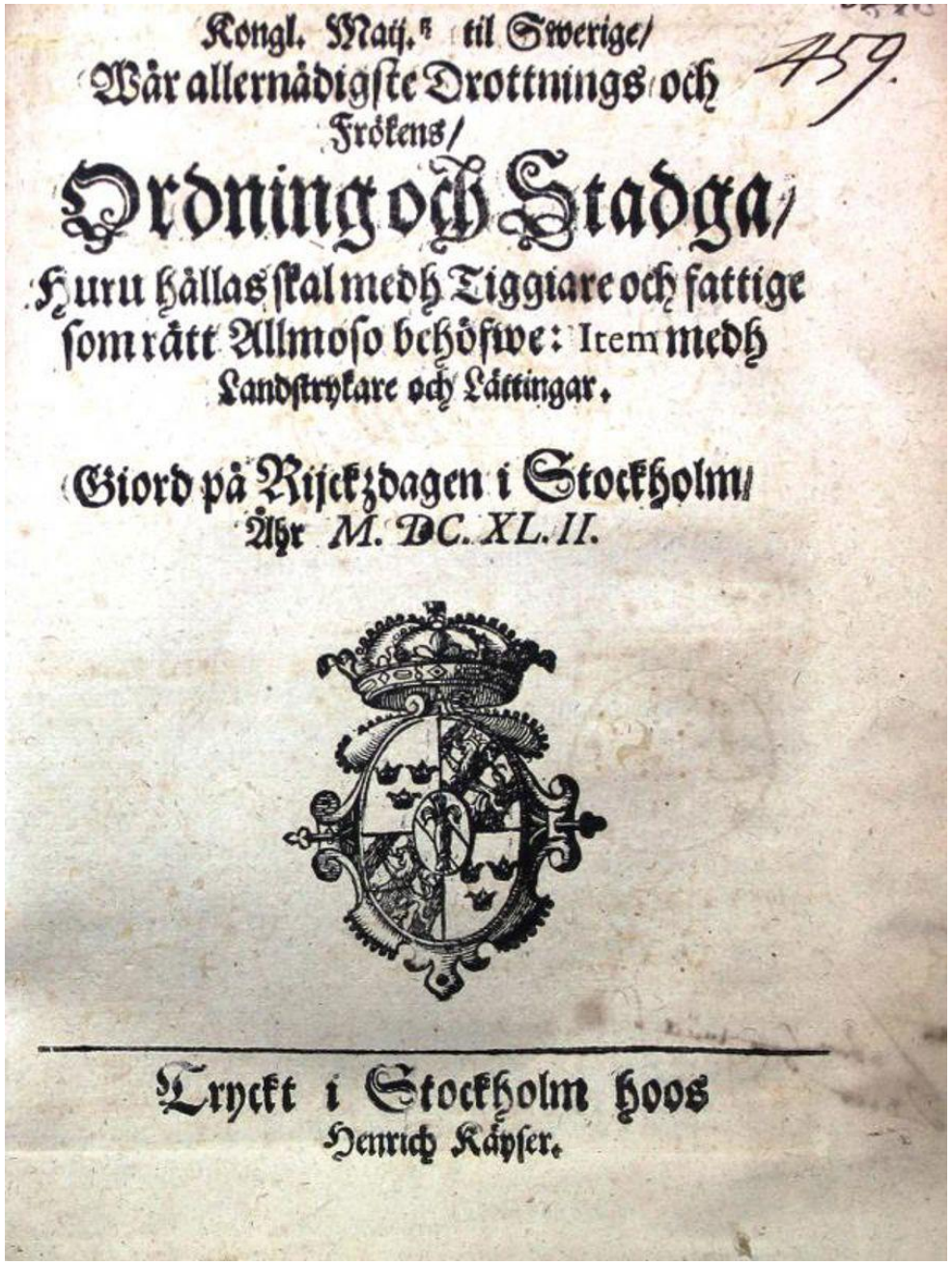

Kongl. Matt.s til Swerige/
Wär allernädigste Drottnings och
Frökens/

Ordning och Stadga/

Huru hållas skal medh Tiggiare och fattige
som rätt Allmoso behöfwe: Item medh
Landstrykare och Lättingar.

Giord på Riseksdagen i Stockholm/
Åhr M. DC. XL. II.

Tryckt i Stockholm hoos
Henrich Käyser.

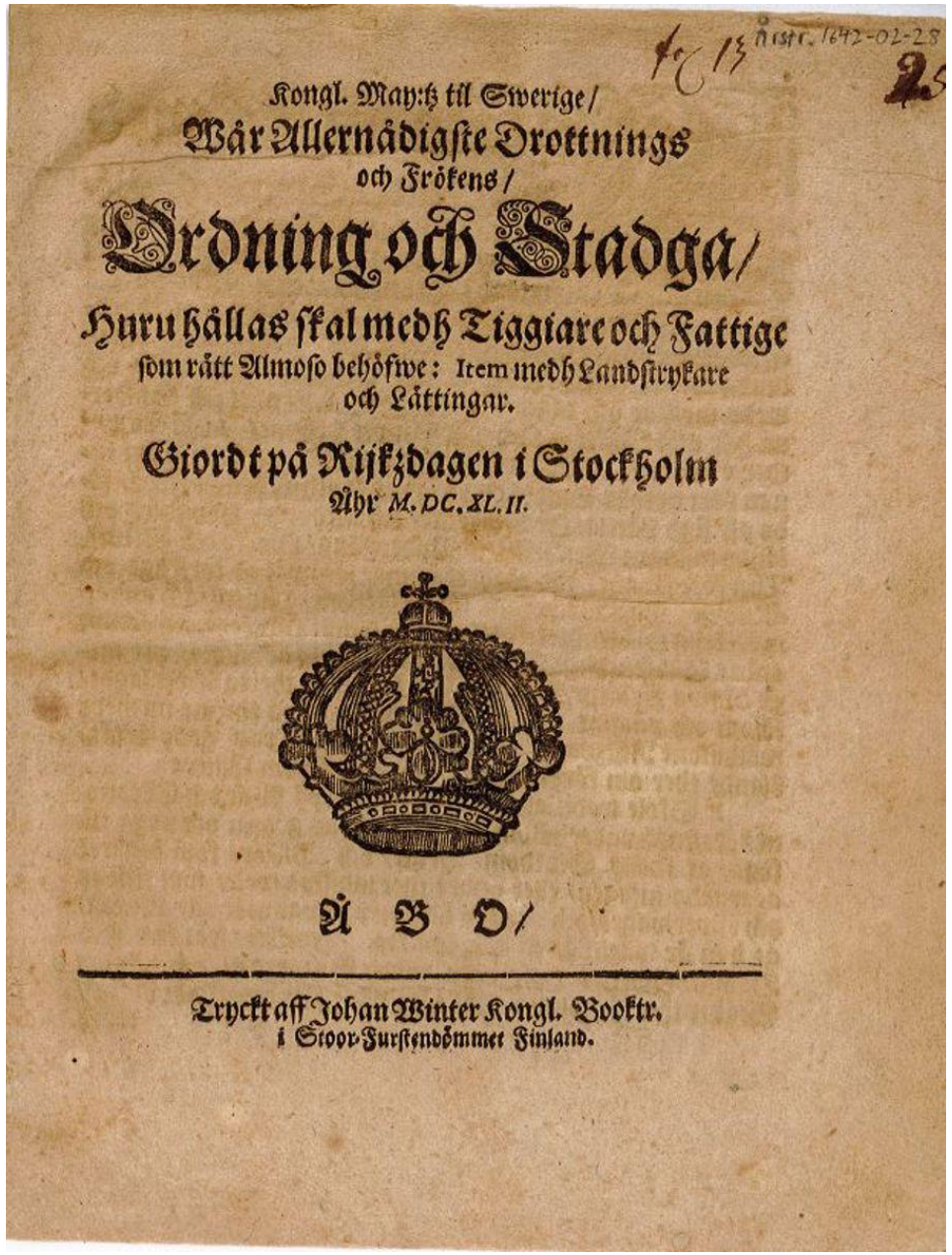

Kongl. May:tz til Swerige/
Wår Allernädigste Drottnings
och Frökens/

Ordning och Stadga/

Huru hållas skal medh Tiggiare och Fattige
som rätt Almoso behöfwe: Item medh Landstrykare
och Lättingar.

Giordt på Rijkzdagen i Stockholm
Åhr M. DC. XL. II.

Å B D/

Tryckt aff Johan Winter Kongl. Booktr.
i Stoor-Furstendömmet Finland.

Ordningsstadga angående hur man skall behandla tiggare, fattiga och romer

I denna 1642 års tiggareordning bestämdes att varje församling hade skyldighet att ta hand om sina fattiga. Gamla och sjuka skulle placeras på fattighus (ofta backstugor) och barn på barnhus: om dessa hus inte fanns, skulle de fattiga placeras som rotehjon på socknens bekostnad, eller ges ett tiggartillstånd, som gällde enbart inom församlingen.

"varje kringstrykande tattare/zigenare skall tillvaratagas och anmälas, men endast den, som »finnes övertygad med tjuveri eller annan otillbörlig akt och missgärning», skall straffas till livet, de övriga köras ur det ena länet till det andra, tills de helt äro drivna ur riket."

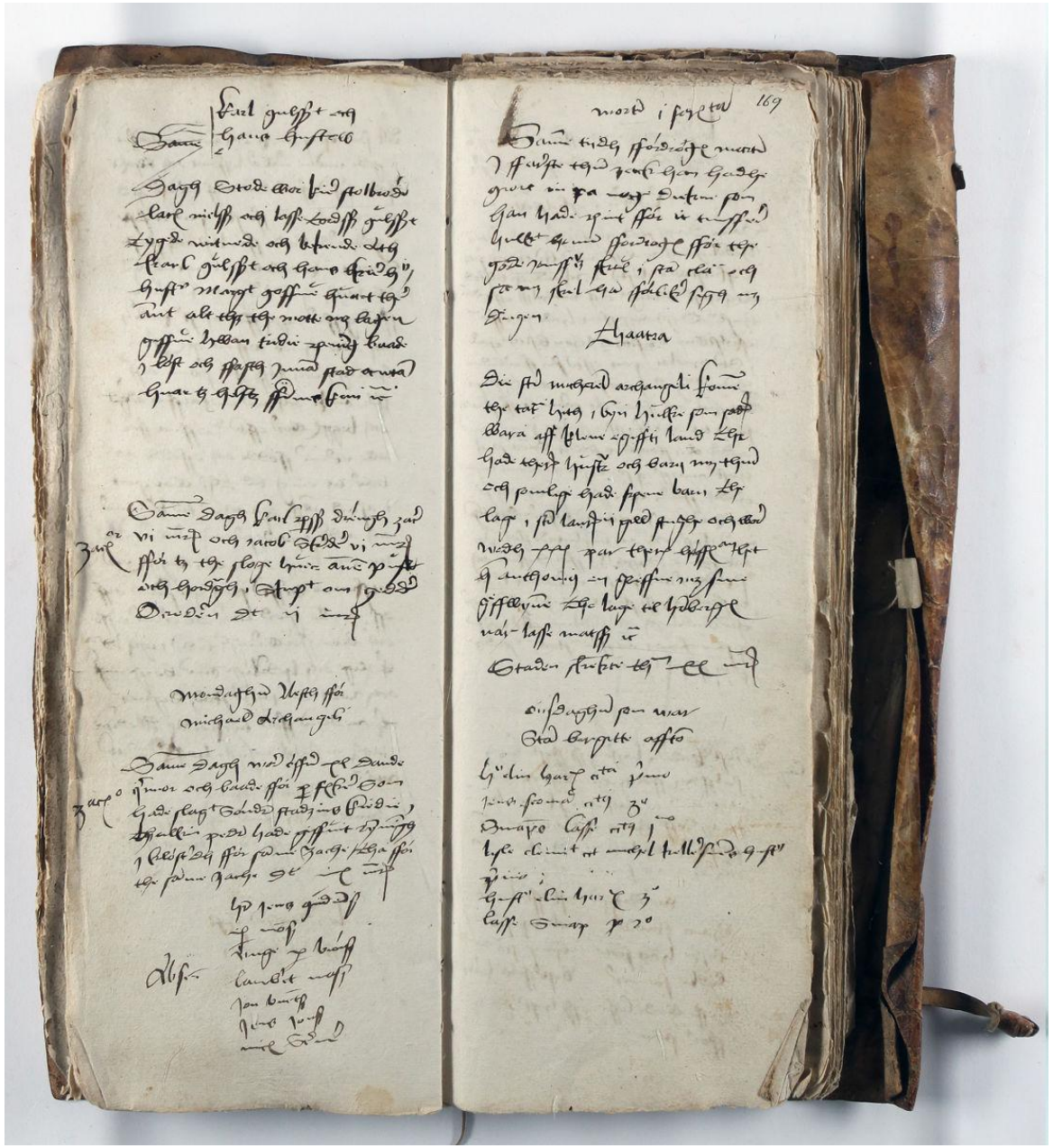

Den första uppgiften om romer i Sverige ur Stockholms tänkebok 1512

[29 sept.] Die Sancti Michaelis archangeli komme the tatra hith i byn, hulke som sades wara aff Klene Egifftj land. The hade theris hustrvr och barn met them, och somlige hade spene barn. The lage i Sancti Laurentij gille stughe och wore wedh xxx par. Theris hóffuitsman het her Anthonius, en greffue met sine greffwynne. The lage till herberges, nár Lasse Matsson etc.

"Den 29 september 1512. På ärkeängeln Sankt Mikaels dag kom romer till staden, vilka sades komma från Lilla Egyptens land. De hade sina hustrur och med barn med sig, och somliga hade späda barn. De fick husrum i Sankt Lars gillestuga och var trettio par. Deras hövitsman hette Anthonius, en greve med sin grevinna. De var i härberget, när Lasse Matsson etc.

Staden skänkte dem tjugo mark."

Tiggare vid Nybroplan 1905

"En treflig prisse", en man klädd i skrynklig kostym tigger pengar av en man med paraply, hög hatt och rock. De befinner sig på Nybroplan vintertid.

Tuschlavering av per Fredrik Röding.

Konstnär: Röding, Per Fredrik (1862-1928). Stadsmuseet

Palt och kvinna

Palten var den lägsta graden av vakt. De stod under "korvarna" som var högre i rang. Palten arresterade lösdrivare, tiggare, prostituerade och transporterade fångar. Här ser vi palten med sin värja vid sidan. Käppen har han under armen. En repstump låg säkert i fickan för att bakbinda den bortförda personen med. Han närmar sig en kvinna som kanske var en misstänkt prostituerad.

Konstnär: Mörner, Hjalmar (1794-1837). Stadsmuseet

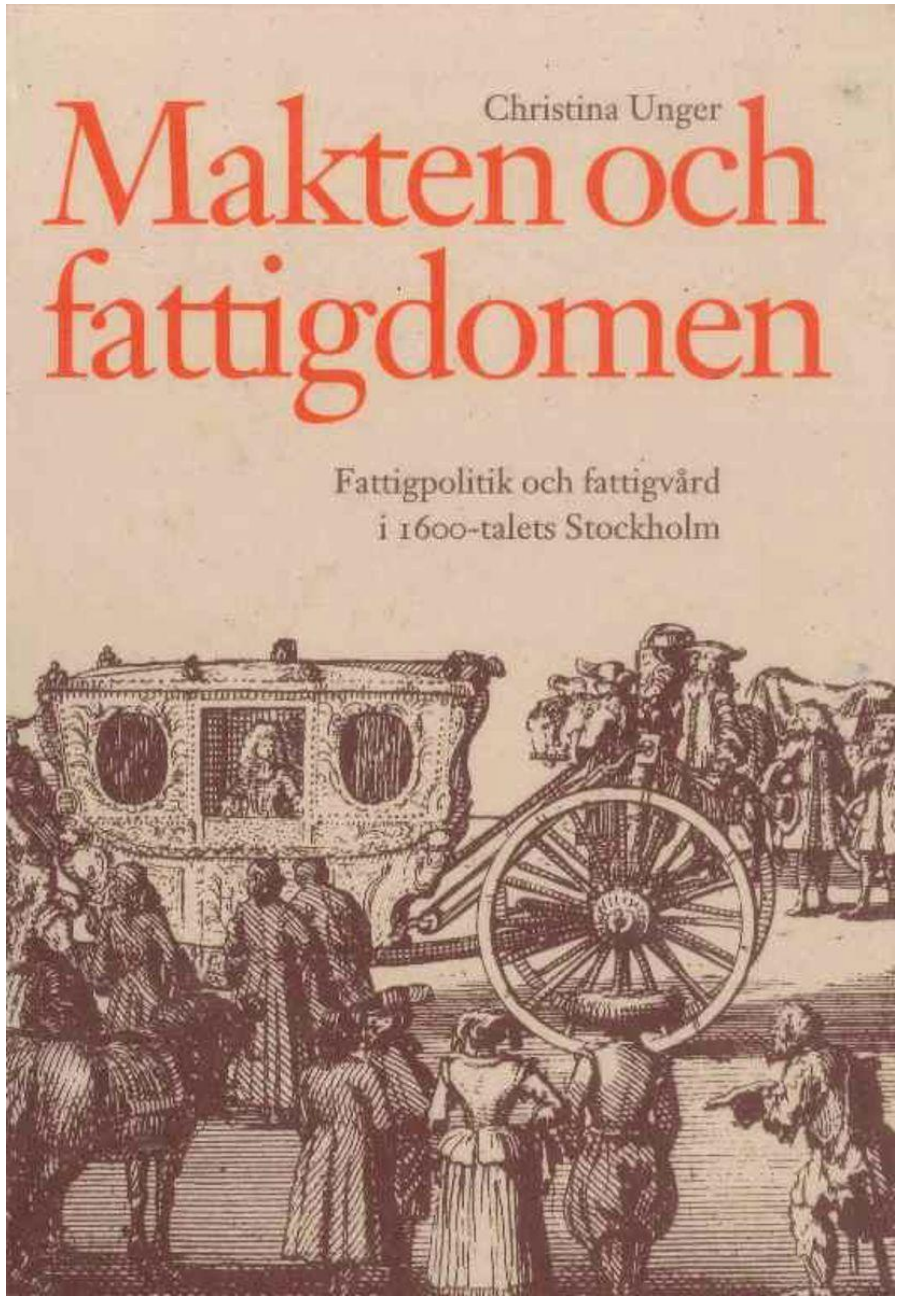

Makten och fattigdomen : fattigpolitik och fattigvård i 1600-talets Stockholm / Christina Unger

Sjuka, gamla och fattiga: hur levde de i 1600-talets Stockholm, långt före våra dagars välfärd? Vad hade samhället för syn på de fattiga? Vilken hjälp kunde de få? Och vem räknades egentligen som fattig i ett samhälle med enorma sociala och ekonomiska klyftor? Den här avhandlingen ger svar på många frågor kring samhällets utsatta grupper. Texten är inte helt lättläst men innehållsförteckningen är detaljerad och ger en hjälp för den som vill koncentrera sig på någon aspekt, till exempel tiggeri. Till de ”rätta” fattiga räknades sjuka och gamla samt fattiga föräldralösa barn som var mantalsskrivna i Stockholm. De kunde räkna med något sorts stöd av samhället. Den som bedömdes kunna utföra ett arbete och försörja sig själv eller den som var skriven i någon annan del av Sverige, tillhörde istället den ”orätta” gruppen fattiga. De fick inte någon hjälp alls av samhället.

Luffare

I Sverige gick luffarna ofta bestämda rutter till vänligare människor inom en socken. För att kunna bege sig utanför socknen krävdes fram till 1860 ett inrikespass.
I Sverige föreskrev Gustav Vasa år 1555 att varje köpman skulle ha "vägabref eller passebordh" från hemstaden med sig vid resa utanför den trakt där han var känd. År 1603 förbjöds att utlämna hästar på skjutsstationerna till resande utan pass. Den som var på resa utan pass kunde gripas för lösdriveri. Ett inrikespass kunde vara utställt för resa till ett visst ställe; jämför uttrycket "förpassad".

KONGL. MAJ:TS
Befallningshafvande
öfver
Örebro Län

KONGL. MAJ:TS

Befallningshafvande

öfver

Örebro Län

Gör veterligt

Passhafvarens
Ålder
Längd
Växt
Ögon
Hår
Lyte
Namnteckning

och derföre om Resepass anhållit; Ty och då jag funnit skäligt härtill bifalla, varda vederbörande utom Länet som det tillkommer å Resande hafva uppsigt, vänligen anmodade, samt Krono- och Stads-Betjeningen, jemte Gästgifvarne i Länet anbefallte att låta bemälte

såsom i rätta ärender stadd, fritt [illegible] hindradt passera, Örebro Slott å [illegible]ds-Cantzliet den

Ett inrikespass från 1836.

Tiggare

Lösdrivare

Luffare

Resande folk

Fattiga

I 1642 års tiggareordning slogs fast att ansvaret för de fattiga i första hand låg på de anhöriga och i andra hand på den egna församlingen, som borde uppföra sjukstuga och fattigstuga för gamla och sjuka samt barnhus för de föräldralösa.

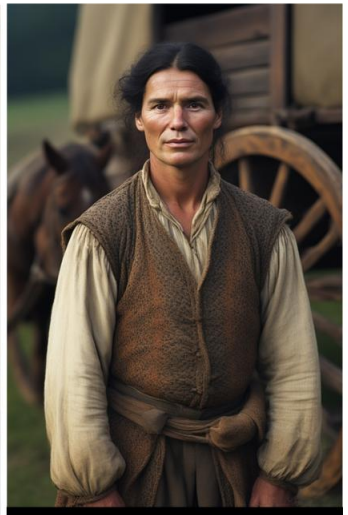

Resande folk 1750
AI tjänst

I Sverige gick luffarna ofta bestämda rutter till vänligare människor inom en socken. För att kunna bege sig utanför socknen krävdes fram till 1860 ett inrikespass.
I Sverige föreskrev Gustav Vasa år 1555 att varje köpman skulle ha "vägabref eller passebordh" från hemstaden med sig vid resa utanför den trakt där han var känd. År 1603 förbjöds att utlämna hästar på skjutsstationerna till resande utan pass. Den som var på resa utan pass kunde gripas för lösdriveri. Ett inrikespass kunde vara utställt för resa till ett visst ställe; jämför uttrycket "förpassad".